

Eerste lectoraat psychogeriatric

Gesprek met lector Bèrre Miesen

Frans Hoogeveen

Vorig jaar namen Woon- en Zorgcentra Haaglanden en Florence samen met de Haagse Hogeschool /TH Rijswijk het initiatief tot het instellen van het Lectoraat Psycho-Geriatric. Eerste lector is Bèrre Miesen (59), bekend als auteur van verscheidene boeken over dementie en als initiatiefnemer van het succesvolle Alzheimer Café. Deze nieuwe uitdaging ziet hij als een logische voortzetting van zijn inmiddels 35 jaar durende loopbaan in de psychogeriatric. Een interview met de lector over zijn plannen en ambities: ‘De dialoog met het werkveld staat centraal.’

‘Begin jaren zeventig was er nog helemaal geen psychologie van dementie,’ vertelt Bèrre Miesen. ‘Mijn visie daarop heeft geleidelijk vorm gekregen, al ben ik van meet af aan door drongen geweest van het belang van levenslopanalyses om gedrag en beleving van mensen met dementie te begrijpen. En van het feit dat je met alle disciplines moet samenwerken om een goed beeld te krijgen van de factoren die in het spel zijn.’ ‘Dementie is een chronische ziekte van de hersenen en het lijden dat deze ziekte met zich meebrengt, zowel bij de betrokkene als bij diens familie, mag niet worden onderschat. Iemand met dementie houdt geruime tijd, veel langer dan vroeger werd gedacht, een zeker besef van wat hem overkomt. Het komt erop neer dat hij een voortdurend gevecht moet leveren tegen verlies van controle en veiligheid. Controleverlies als direct gevolg van het voortschrijden van de ziekte zelf, onveiligheid als gevolg van het feit dat hij zich daarvan ter dege bewust is. Dementie kan met andere woorden worden beschouwd als een trauma ten gevolge van een schokkende gebeurtenis die zich niet eenmalig of herhaaldelijk voltrekt, maar dag in dag uit. Hoe de

betrokkene dit ervaart en in welke mate hij lijdt, is individueel bepaald en van vele factoren afhankelijk: de oorzaak van de dementie, de fase van de ziekte, de mate en de aard van het ziektebesef, de bejegening door mensen in de directe omgeving, de persoonlijkheids structuur, de levensloop, enzovoort. Voer voor psychologen dus. Ook voor de familie gaat deze ziekte gepaard met ontwrichting van het leven en met gevoelens van ontredde en onmacht. Men is dagelijks getuige van het gevecht tegen de bierkaai dat de geliefde voert en men ‘verliest’ die geliefde, heel geleidelijk, terwijl die nog lieflijk aanwezig is. Dat heeft een zeer complex rouwproces tot gevolg waaraan geen eind lijkt te komen.’

Een ‘vak apart’

‘Dementie is kortom een ingewikkelde ziekte met ingrijpende gevolgen voor de patiënt en diens omgeving. Op een professionele manier daarmee omgaan is dan ook een vak apart,’ aldus Miesen. ‘Zorg bieden aan met mensen met dementie en hun familie stelt in cognitief, emotioneel en relationeel opzicht hoge eisen aan hulpverleners. Het wonderlijke is echter dat dit noch in het HBO noch in het MBO als een apart vak wordt onderwezen. Dat is een ernstige tekortkoming.’

‘Een probleem dat daarmee samenhangt, is de ongunstige beeldvorming over werken in de zorg voor mensen met dementie. In de buitenwereld heet dat “zwaar en vies werk” te zijn. Werk ten behoeve van oude mensen “die niet meer beseffen dat ze leven”, “met wie nauwelijks nog contact mogelijk is” en “van wie je niets terug krijgt”. Dat beeld wordt nog versterkt door de regelmatig terugkerende negatieve berichtgeving in de media, die vaak eenzijdig is. Kortom, de professionele zorg voor mensen

Frans Hoogeveen, door, (✉)
Frans Hoogeveen is verpleeghuispsycholoog bij Florence in Rijswijk.

met dementie staat maatschappelijk in laag aanzien. Het lectoraat stelt zich ten doel het werken met mensen met dementie als een “vak apart” te positioneren. En dat zowel inhoudelijk als maatschappelijk, zowel in de opleidingen en de instellingen als in de buitenwereld.’

Drie thema's in vier jaar

Samen met de medewerkers van de kenniskring Psycho-Geriatrie heeft Bèrre Miesen voor de komende vier jaar een werkplan opgesteld. In die periode wil het lectoraat zich richten op drie thema's:

1. waardering voor het werkveld vergroten door verbetering van de beeldvorming;
2. expertise in de zorg voor mensen met dementie verbreiden door de opleidingen te verbeteren;
3. kwaliteit van behandeling, begeleiding en zorgverlening verbeteren door middel van een continue dialoog met het werkveld.

Miesen legt uit hoe hij deze thema's denkt vorm te geven. ‘In september 2005, bij de start van het lectoraat, zijn we meteen begonnen met een maandelijks “Café PG”. Dat volgt de opbouw van het Alzheimer Café: inloop, een interview met een deskundige gast, een pauze met live muziek, een gedachtewisseling met de zaal en ten slotte napraten en uitloop. Maar in tegenstelling tot het Alzheimer Café, dat is bedoeld voor mensen met dementie en hun mantelzorgers, richt het Café PG zich op medewerkers in de zorg en op studenten en docenten van de relevante beroepsopleidingen van MBO en HBO. Het thema van het eerste jaar is “beeldvorming”. Te gast zijn tot nu toe geweest een inspecteur voor de gezondheidszorg, de directeur van de brancheorganisatie Arcare en schrijfster *Anne-Mei The* van het spraakmakende boek *In de wachtkamer van de dood*. Tijdens de volgende bijeenkomsten zullen we vooral zorgmedewerkers zelf aan het woord laten. En op 8 juni organiseren we in samenwerking met de Vereniging voor Psychogeriatric en Alzheimer Nederland een groot congres over het thema “beeldvorming”. Naar aanleiding daarvan geven we later dat jaar een “witboek” uit, met interviews met zorgverleners uit alle disciplines. Daarin vertellen zij onder meer waarom zij voor het beroep hebben gekozen, wat hen drijft, wat zij fijn vinden in hun werk en wat moeilijk en waaraan zij behoefte hebben om hun werk goed te kunnen doen. Dit alles moet niet alleen leiden tot beter zicht op wat nu specifiek is aan de zorg voor mensen met dementie (het vak apart), maar moet ook een tegenwicht bieden aan de negatieve beeldvorming die er over het werken in de psychogeriatric bestaat.’

Dialoog met het werkveld

Het lectoraat aan de Haagse Hogeschool /TH Rijswijk richt zich voorlopig op de instellingen in de regio Haaglanden. ‘In onze aanpak staat de dialoog met het werkveld centraal,’ stelt Bèrre Miesen. ‘In elke instelling zoeken wij twee “ambassadeurs”, bijvoorbeeld een psycholoog en een praktijkopleider, die de schakel zullen zijn tussen het lectoraat en het werkveld. Via hen gaan wij het gesprek met de zorgmedewerkers en hun directies aan. De instellingen hebben enthousiast op onze uitnodiging gereageerd. Tot onze vreugde zijn zij graag bereid om met ons samen te werken! Onze ambassadeurs zijn al voortvarend aan de slag gegaan met het aanzoeken van zorgmedewerkers die hun medewerking aan het witboek willen verlenen. In de instellingen zullen wij nog dit jaar een “nulmeting” uitvoeren. Per instelling willen wij weten wie daar werken, hoe er gewerkt wordt en wat de deskundigheid en het opleidingsniveau van de medewerkers is. Van die medewerkers willen wij vervolgens weten waaraan zij behoefte hebben om hun werk goed te kunnen doen en hoe het lectoraat daaraan een bijdrage zou kunnen leveren.’

‘Dementie betekent een groot lijden, dat met allerlei problemen gepaard gaat, zoals angst, verdriet en machteloosheid. Zorg voor mensen met dementie is daarom eigenlijk van meet af aan al palliatieve zorg: zorg die vooral gericht is op verlichting van het lijden. In de eerste plaats dienen verzorgenden dat te doen door middel van responsiviteit: zij dienen het nabijheidzoekende gedrag van de demente patiënt – dat voortkomt uit diens natuurlijke behoefte aan controle en veiligheid – te beantwoorden met nabijheid geven, met zorggedrag, met het bieden van troost. En dat proces staat niet stil. Verzorgenden moeten voortdurend “meegroeien” met de geestelijke achteruitgang van de patiënt. Op de tweede plaats is het de opdracht van verzorgenden om het lijden van de familie te verlichten, de familie bij te staan in het complexe rouwproces dat zij doormaken. Dat is heel moeilijk, maar ook boeiend en uitdagend werk. Om dat alles goed te kunnen doen moeten verzorgenden heel wat in huis hebben, zowel op cognitief, affectief als praktisch gebied. En daar hebben ze goede scholing en deskundige ondersteuning bij nodig.’

Opleidingen verbeteren

‘Ik benadruk nogmaals,’ zegt Miesen, ‘dat werken in de psychogeriatric een vak apart is. Instellingen die deze zorg leveren, hebben goed opgeleid personeel nodig. We gaan daarover ook in gesprek met het ROC Haaglanden, want de opleiding tot verzorgende IG is nu wel erg breed

en rust mijns inziens onvoldoende toe tot werken in de psychogeriatric. Ik hoop dan ook een vertegenwoordiger van het ROC te interesseren om zitting te nemen in onze kenniskring en samen met ons te werken aan verbetering van de opleiding waar het de psychogeriatric betreft.’

Ook in het HBO moet er veel gebeuren, meent Miesen. HBO’ers zijn weliswaar niet de verzorgenden van later, maar wel hun latere coaches, hun leidinggevend. Zij krijgen van Miesen een grote rol toebedeeld om straks binnen de instellingen de kwaliteit van zorg te verhogen. ‘Van de huidige HBO-studenten ambiëren slechts zeer weinigen een carrière in de psychogeriatric. Dit stoelt voor een belangrijk deel op onbekendheid en vooroordelen. Vanaf november vorig jaar ben ik dan ook begonnen met een wekelijks spreekuur en met discussiecolleges voor studenten van de Haagse Hogeschool /TH Rijswijk. We ontwikkelen onderwijsmodules en zullen proberen te regelen dat binnen alle HBO-opleidingen die met de zorg te maken hebben, meteen in het eerste jaar een stage in het verpleeghuis mogelijk is.’

Lawaai maken

Het Lectoraat PsychoGeriatric wil zijn activiteiten zo spoedig mogelijk ook gaan richten op medewerkers in de thuiszorg aan mensen met dementie. ‘En vanzelfsprekend staan we open voor samenwerking met anderen, ook met de universiteiten,’ aldus Bèrre Miesen. ‘In elk

geval gaan we met onze activiteiten flink lawaai maken, ook richting politiek. Want goede professionele zorg voor mensen met dementie kost geld. Nederland staat een ramp te wachten, zegt Alzheimer Nederland: binnen tien jaar zijn er meer dan 300.000 mensen met dementie en te weinig goed opgeleide mensen om voor hen te zorgen. Ik zie dat anders: die ramp is er nu al. Of is het huidige aantal van 250.000 te weinig om van een ramp te mogen spreken?’

Een uitgebreide versie van de introereerde van Bèrre Miesen als lector psychogeriatric verschijnt in mei bij Bohn Stafleu Van Loghum onder de titel *Liefde voor het leven*. Daarin schetst Miesen vanuit een psychosociaal perspectief het lijden van mensen met dementie en hun familie, maakt hij duidelijk wat de opdracht is waar verzorgenden en andere hulpverleners voor staan en beschrijft hij een professionele infrastructuur waarbinnen verzorgenden gevoed kunnen worden met de expertise van andere disciplines.

Café PG Het Café PG vindt elke laatste dinsdag van de maand plaats in café DOK 75 van de Haagse Hogeschool, Johanna Westerdijkplein 75 (vlak achter station Hollands Spoor) in Den Haag. Aanvang: 16.30 uur. Heeft u belangstelling het Café PG een keer bij te wonen, neem dan contact op met het secretariaat van het Lectoraat PsychoGeriatric, tel.: (070) 445 82 94.